

T.C.
YARGITAY
Hukuk Genel Kurulu
E. 1994/11-178
K. 1994/398
T. 15.06.1994

* BANKANIN SORUMLULUĞU
* YARDIMCI KİŞİLERDEN SORUMLULUK
* OBJEKTİF ÖZEN BORCU

ÖZET: 1) Davalı banka, adam çalıştırıcı sıfatı ile de sorumludur. Adam çalıştırıcının sorumluluğu bir kusur sorumluluğu olmayıp, olağan sebep sorumluluğudur. Burada yasa; adam çalıştırıcıya genel nitelikte objektif bir özen yükümlülüğü, bir gözetim ödevi yüklemiştir. Adam çalıştırıcının sorumluluğu kendisinin veya emrinde çalışan yardımcı kişinin kusurlu olup olmamasına bakılmaksızın, kusurdan bağımsız olarak doğmaktadır.

2) Sorumluluğun doğması için objektif özen yükümlülüğünün ihlaliyle meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterlidir. Adam çalıştırıcı görülecek işe uygun fikri, mesleki bilgi ve yeteneklere sahip bir kişi seçmekle yükümlüdür. Davalı bankanın, adam çalıştırıcı sıfatıyla sorumluluktan kurtulabilmesi için, gerekli özeni göstermiş olması halinde de zararın gerçekleşeceğini kanıtlaması gerekir. O halde BK.nun 100. maddesi doğrultusunda bir kurtuluş kanıtı getirememiştir.

3) Birer güven kurumu olan bankalar, aldıkları mevduatları sahtecilere karşı özenle korumak zorundadır. Objektif özen borcunun gereği olarak hafif kusurlardan dahi sorumludurlar.

(B.K.99/1-2, 100/2-3, Bankalar Kanunu)

Taraflar arasındaki "alacak" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; (İstanbul Üçüncü Asliye Ticaret Mahkemesi)'nce davanın reddine dair verilen 3.7.1991 gün ve 1989/1189- 1991/561 sayılı kararın incelenmesi davacı vekili tarafından istenilmesi üzerine, Yargıtay Onbirinci Hukuk Dairesinin 3.12.1992 gün ve 6005-11059 sayılı ilamı ile; (...Davacının 2.5.1989 tarihli ödeme talimatı miktar olarak büyük bir rakam ihtiva ettiğinden davacıyı bizzat görmeden ve bir noter işlemine dayanmayan özel bir yazıya güvenerek ödeme yaptığı için davalı bankanın kusurlu olduğu kabul edilmelidir.

Ancak diğer davalı kişiye hesap numarasını, pasaport numarasını vesair lüzumlu bilgileri vermek suretiyle paranın çekilmesinde davacının da müterafik kusurlu olduğu kabul edilmelidir. Mahkemece bu cihet gözönünde tutulup tarafların kusur dereceleri takdir edilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken bu cihetin gözden kaçırılması doğru görülmemiştir.

Kabule göre, davacı tarafından yatırılan (398.000) lira bilirkişi masrafının davacı aleyhine karara bağlanması da doğru değildir...) gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir.

Temyiz eden : Davacı vekili

Hukuk Genel Kurulu'nca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

3182 sayılı Bankalar Yasasının 4. maddesinde; "bankaların, ancak Bankalar Kurulunun izni ile kurulabileceği" vurgulanmış, aynı Yasanın 13. maddesinde, bankalar dışında hiçbir gerçek ve tüzel kişinin mevduat kabul edemeyeceği ve bankacılık işlemi yapamayacağı açıklanmıştır. Keza, Yasanın, 13/2. maddesinde yazılı ve sözlü olarak veya herhangi bir şekilde, halka duyurulmak suretiyle, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığında istendiğinde veya belli bir vadede de aynı veya misli olarak iade edilmek üzere para alınmasının mevduat kabulü sayılacağı belirtilmiştir. Hükümet halka güven vermek ve halkın parasının bankalarca değerlendirilebilmesi için tasarruf mevduatı ve tasarruf mevduatı niteliği haiz döviz tevdiat hesaplarının, belli bir kesiminin ve son kez 5 Mayıs 1994 gün ve Resmi Gazete'nin mükerrer 21925 sayılı nüshasında yayınlanan Hükümet Kararnamesi ile de mevduatın tamamının tasarruf mevduatı sigortasına tabi bulunduğunu açıklamıştır.

Bu hükümlerden çıkan sonuca göre, Türkiye'de Bankalar Hükümetçe imtiyaz suretiyle verilen bir işi yapan müesseselerdir. O halde Bankalar, BK.nun 99/2. maddesine tabi kuruluşlardır. Kural olarak BK.nun 100/2 ve 3. maddeleri uyarınca akdi sorumlulukta, sorumsuzluk sözleşmesi yapmak mümkün ise de, BK.nun 99/1. maddesi gereğince ağır kusur halinde baştan (iptidaen) sorumluluktan kurtulma şartı geçersiz olup, sorumluluktan kurtulma şartının ancak hafif kusur halinde geçerli olduğu benimsenmiş ve aynı maddenin 2. fıkrası, Hükümet tarafından imtiyaz suretiyle verilmiş bir sanati icra eden kuruluşlar yönünden hafif kusur halinde dahi sorumluluktan kurtulma şartının mutlak olarak kabul edilemeyeceği kararlaştırılmıştır. O halde mahkemenin kabulünün aksine taraflar arasındaki taahhütnamenin 14. maddesinin, bankanın sorumluluğunu ortadan kaldırdığı biçiminde yorumlanamayacağı açık bir gerçektir.

Diğer taraftan, yukarıda açıklandığı gibi Bankalar, yazılı ve sözlü duyurularla halktan faiz veya ivaz karşılığında topladıkları paraları Türk ekonomisinin güçlenmesi doğrultusunda değerlendiren ve aynı zamanda

bu mevduatlardan para kazanan kuruluşlardır. Bankalar kendilerine yatırılan paraları müdilere istendiğinde veya belli bir vadede aynı veya misli olarak iade etmekle yükümlüdürler. Bu tanımlamaya göre mevduat ödünç (karz) ile usulsüz tevdi sözleşmelerinin niteliklerini taşıyan kendine özgü bir sözleşmedir. Bunun sonucu olarak mevduatın niteliğine uygun düştüğü oranda karz (ödünç) veya usulsüz tevdi hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekir. BK.nun 306 ve 307. maddeleri uyarınca ödünç alan, akdin sonunda ödünç verilen parayı iade ve eğer kararlaştırılmışsa faizi ile iadeye mecburdur. Aynı Yasanın 372/1. madde uyarınca usulsüz tevdi paranın nefi ve hasarı mutlak şekilde müstevdaa (saklayana) geçtiği için ayrıca açıklamaya gerek kalmadan saklayan bu parayı kendi yararına kullanabilir. Ancak mudi'nin istediği zamanda iade ile yükümlüdür. Bankalar türlü bahanelerle yararlandıkları bu mevduatı mudilere iadeden kaçınmazlar.

Nitekim yasa koyucu, birer güven kurumu olan Bankaların bazı sorumluluğunu kusursuz sorumluluk olarak vasıflandırmıştır. TTK.nun 724. maddesi sahte ve tahrif edilmiş çekin ödenmiş olmasından doğan zararın, muhatap bankaya ait olacağını hükme bağlamış, sahteciliğin inandırıcı olup olmadığını, iffal kabiliyeti bulunup bulunmadığını kanuni unsurlar arasında saymamıştır.

Ayrıca davalı Banka, adam çalıştıran sıfatı ile de sorumludur. Bilindiği gibi adam çalıştıranın sorumluluğu bir kusur sorumluluğu olmayıp, olağan sebep sorumluluğudur. Burada yasa adam çalıştırana genel nitelikte objektif bir özen yükümlülüğü, bir gözetim ödevi yüklemiştir. Adam çalıştıranın sorumluluğu kendisinin veya emrinde çalışan yardımcı kişinin kusurlu olup olmamasına bakılmaksızın, kusurdan bağımsız olarak doğmaktadır. Sorumluluğun doğması için objektif özen yükümlülüğünün ihlaliyle meydana gelen zarar arasında, uygun illiyet bağının bulunması yeterli kabul edilmiştir. Adam çalıştıranın, görülecek işe uygun fikri, mesleki bilgi ve yeteneklere sahip bir kişi seçmekle yükümlüdür. Seçeceği yardımcı kişinin göreceği iş için vasıflı, yeterli eğitim görmüş, yeni bilgi, yöntem ve tekniği, özümsemiş ve izlemiş olmasını arayacaktır (Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Prof.Fikret Eren, Cilt:2-4 bası, sh. 160). Banka benim çalıştırdığım kişi gözü ile imzaları karşılaştırdı, sahte imza asıl imzaya çok benziyordu onun için kendisi yanılmıştır diyerek sorumluluktan kurtulamaz. Banka, tabiki, bir grojoloji uzmanını istihdam etmeyecektir ancak çekildiği tarih itibariyle dahi yüksek meblağ içeren bir paranın talimat ile istenmesi halinde dışardan bir uzmanın yardımına pekala başvurabileceği gibi, mudiye telefon, faks vs. ile durumu duyurmak suretiyle basiretli bir tacir gibi sahteciliği önleyici tedbirlere başvurabilirdi. Bu en basit tedbirlere başvurmaması Bankanın objektif özen görevini açıkça kötüye kullandığını kanıtlayan deliller olarak görülmelidir. Davalı bankanın, adam çalıştıran sıfatıyla sorumluluktan kurtulabilmesi için, gerekli özeni göstermiş olması halinde zararın gerçekleşeceğini ispat etmesi icap eder.

Somut olayda, davalı banka, davacı ile dava dışı "M.A."nın Bankayı dolandırmak amacıyla iş ve gönül birliği yaptıklarını ne iddia etmiş, ne de bu konuda bir kanıt ibraz edebilmiştir. O halde BK. 100. madde doğrultusunda bir kurtuluş kanıtı getirememiştir.

Özet olarak denilebilir ki, birer itimat kurumları olan bankalar, aldıkları mevduatları sahtecilere karşı özenle korumak zorundadırlar. Bu konuda objektif özen borcunun gereği olarak hafif kusurlarından dahi sorumludurlar. Bu kurallar dikkate alındığında Özel Dairenin bozma kararı doğru olup mahkemenin direnme hükmüne gerekçe yaptığı hususlar kurtuluş karinesi olarak kabul edilemeyeceğinden bu direnme kararı bozulmalıdır.

SONUÇ : Davacı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile, direnme kararının Özel Daire bozma kararında ve yukarıda gösterilen nedenlerden dolayı HUMK.nun 429. maddesi gereğince (BOZULMASINA), istek halinde temyiz peşin harcının geri verilmesine, 15.6.1994 gününde, oyçokluğu ile karar verildi.